

- внутрішньопсихічних процесів і феноменів;
- процесів на рівні сімейних підгруп (підсистем).

Протягом останнього десятиліття терапія мистецтвом у значній мірі почала здобувати професійний характер, що проявляється у виникненні підготовчих програм й у спробах чіткого визначення цього підходу.

Список літератури:

1. Ландгартен Х. Семейная арт-терапия // Игровая семейная психотерапия / Под ред. Ч. Шефера и Л. Кэри. СПб.: Питер, 2001. – 453 с.
2. Шефер Ч. и Кери Л. Игровая семейная психотерапия. СПб.: Питер, 2001. – 411 с.

Фера С. В.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної, вікової та соціальної психології*
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

Єроніна О. М.

вчитель-методист, дефектолог
КЗ «Городнянський ліцей»
Чернігівської обласної ради
м. Городня, Чернігівська область, Україна

ФОРМУВАННЯ АБСТРАКТНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Одним з найважливіших періодів у розвитку і формуванні людини є навчання її в школі. В цей час закладаються основи розумового розвитку дітей, створюються передумови для підготовки самостійно мислячої, критично оцінюючої свої дії людини, здатної зіставляти, порівнювати, висувати безліч способів вирішення проблем, оцінювати їх і вибирати найбільш раціональний, виділяти головне і робити узагальнені висновки, застосовувати отримані знання на практиці. Необхідною умовою досягнення таких

результатів виступає розвиток у дитини абстрактного мислення як найважливішого чинника, що забезпечує успішність у професійній підготовці та житті.

Психологічні основи, сутність, чинники і способи розвитку абстрактного мислення досліджені в роботах Л.С. Виготського, К.Ф. Лебединської, А.І. Ліпкіна, М.С. Певзнер, В.Г. Петрова, С.Л. Рубінштейна, Н.М. Стадненко та інших.

Педагогічні аспекти розвитку абстрактного мислення в навчальному процесі школярів знайшли відображення в працях Ю.К. Бабанського, І.А. Барташнікової, В.П. Беспалько, П.Я. Гальперіна, В.В. Давидова, Є.М. Кабанова-Меллер, В.Ф. Паламарчук та багатьох інших.

У наукових працях цих та інших авторів розглянуті проблеми взаємозв'язку абстрактного мислення і творчого саморозвитку школярів, методи та технології розвитку абстрактного мислення, його зв'язку з розумовим розвитком дитини.

Мислення є найвищою формою психічної діяльності опосередкованого і узагальненого пізнання людиною предметів і явищ об'єктивного світу в їх істотних зв'язках [2, с. 56]. В основі мислення, як вищого ступеня пізнання, лежать поняття, судження і умовиводи, за якими ми судимо про інтелект.

Мислення не є чимось статичним – воно динамічне. При несприятливих, хвороботворних діях факторів середовища доводиться зустрічатись з такою формою розумової відсталості як олігофренія (від гр. «слабкий розум»). Олігофренія – це не хвороба, а стан дитини, при якому спостерігається стійке недорозвинення всієї її психіки [1].

У дітей з інтелектуальними порушеннями складні нервові зв'язки формуються з труднощами, розвиток другосигнальних зав'язків запізнюється, а їх генералізація і диференціація, що забезпечують узагальнення, недосконалі, внаслідок чого слабкість узагальнень є головним дефектом їх пізнавальної діяльності [2, с. 57].

Абстрактне, або словесно-логічне мислення спрямоване в основному на виявлення закономірностей у природі і людському суспільстві.

Сутність його визначається засвоєнням та використанням дитиною понять, а сформованість їх дає можливість встановлювати якісні характеристики предметів та об'єктів дійсності визначаючи між ними зв'язки на рівні мисленнєвих операцій.

Формування понять у дітей з інтелектуальними недоліками – одна з основних і разом з тим складних задач корекційної освіти. У зв'язку з недорозвитком вищих форм пізнавальної діяльності цих дітей, їм важко відходити від конкретного, абстрагуватись від деталей, що сприймаються безпосередньо і узагальнювати їх. Формування абстрактно-загального поняття здійснюється за відповідних умов. У процесі навчання учні перш за все знайомляться із низкою предметів, явищ або їх описом, далі вони порівнюють ці предмети, виявляють загальні істотні ознаки, водночас абстрагуються від другорядних неістотних. Чим різноманітніші набори предметів, що порівнюються, тим повнішим, точнішим буде сформоване поняття.

Особливості мислення учнів з порушеннями інтелекту дуже рельєфно виділяються в процесі розв'язування задач. Не розуміючи умов діти обмежуються тим, що виконують окремі, найбільш відомі їм математичні операції із заданими числами [3, с. 69]. Корекційно доцільним тут є прийом роботи з картками-завданнями, де викладається послідовність роботи над задачею.

Розвиток у розумово відсталих дітей мисленнєвих операцій аналізу, синтезу, порівняння є необхідною умовою ефективного формування і розвитку таких складних операцій, як узагальнення і абстрагування – найбільш дефектних у такої категорії дітей.

Мислення дітей з порушенням інтелекту характеризується конкретністю. Вони мислять конкретними образами в зв'язку з чим не розуміють метафор (золоті руки, кам'яне серце...). З цієї ж причини не розуміють фразеологічні звороти («Не у свої сани не сідай») розуміють і пояснюють так: «Не треба сідати в чужі сани»). Корекція такого недоліку мислення відбувається дуже складно. Тому так важливо вчити дітей відгадувати загадки, головоломки, розв'язувати кросворди, ребуси, працювати з прислів'ями, приказками, використовувати розвиваючі ігри.

Конкретність мислення дітей з вадами інтелектуального розвитку ускладнює процес засвоєння ними абстрактних знань. Ця особливість потребує окремої уваги щодо використання наочності. Оскільки ця категорія учнів неспроможна зрозуміти абстрактний матеріал треба, пояснюючи, спиратись на наочність, бо без цього не може бути свідомого засвоєння знань. Проте використання наочності повинно мати свої межі. Вчасно треба вводити схеми, опорні таблиці, креслення, словесні інструкції, використовувати їх безпосередньо в потрібний час і вчасно прибирати з поля зору учнів.

Отже, ефективність розвитку абстрактного мислення у дітей з інтелектуальними порушеннями здійснюється за відповідних психолого-педагогічних умов (наявності у вчителів стійкої спрямованості на розвиток абстрактного мислення учнів, забезпечення їх мотивації до засвоєння абстрактних знань, реалізації діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів до розвитку мислення в учнів, варіативністю змісту навчальних предметів).

При аналізі психолого-педагогічної літератури було виявлено, що розвиток абстрактного мислення дітей з інтелектуальними порушеннями в рамках освітнього процесу спеціальної школи може бути здійснений з використанням таких прийомів: широким використанням на уроках спеціально підібраних навчальних завдань з урахуванням вікових і фізіологічних особливостей мислення дітей з інтелектуальними порушеннями, комплексним використанням словесних, наочних і практичних методів навчання і використанням сучасних освітніх технологій та методик.

Список літератури:

1. Прядко Л.О. Дидактичні основи навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку : метод. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.О. Прядко, О.О. Фурман. – Суми : РВВ СОШПД, 2015. – 114 с.
2. Селецький А.И. Психопатология детского возраста: учебник / А.И. Селецкий. – К. : Вища школа, 1987. – 296 с.
3. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: [підручник] / В. М. Синьов. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – Частина I. – 238 с.
4. Стадненко Н.М. Нариси з олігофренопсихології / [Стадненко Н.М., Матвєєва М.П., Обухівська А.Г.]; за заг. ред. Н.М. Стадненко. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. – 200 с.